

RYNEK TURYSTYCZNY BOŚNI I HERCEGOWINY

Katarzyna Piekarczyk
SUM TiR Gr. T2

Spis treści

Wstęp	3
ROZDZIAŁ I – BOŚNIA I HERCEGOWINA- INFORMACJE OGÓLNE	4
1.1. Położenie	4
1.2. Historia	5
1.3. Struktura etniczna	5
1.4. Ustrój polityczny	6
1.5. Gospodarka	6
1.6. Język	6
1.7. Klimat, fauna, flora	6
1.8. Kultura	7
1.9. Transport, nocleg, wyżywienie	8
1.10. Bezpieczeństwo	10
1.11. Warunki rozwoju turystyki	11
1.12. Atrakcje turystyczne	11
ROZDZIAŁ II – RYNEK EMISJI I RECEPCJI TURYSTYCZNEJ	17
ROZDZIAŁ III – ZNACZENIE RYNKU TURYSTYCZNEGO DLA POLSKI	26
ZAKOŃCZENIE	32
 SPIS TABEL/WYKRESÓW	
BIBLIOGRAFIA	

Wstęp

Tereny Bośni i Hercegowiny atrakcyjne pod wieloma względami fascynują, przyciągają turystów z całego świata, ale i wywołują lęk, jest to spowodowane oczywiście burzliwą historią i polityką kraju. Sądzę, że analiza rozwoju rynku turystycznego w Bośni i Hercegowinie, państwie, w którym niedawno zakończyła się wojna i które niezmiennie uwikłane jest w konflikty zbrojne pomoże w uświadomieniu sytuacji na rynku turystycznym tego kraju, jaka obecnie tam panuje.

Omówienie wybranego przeze mnie tematu rozpocznę od przedstawienia podstawowych danych geograficznych, politycznych i demograficznych. W rozdziale pierwszym omówię między innymi: położenie kraju, ustrój, gospodarkę, kulturę, religię oraz język. Z kolei przejdę do przedstawienia rynku recepcji turystycznej. W tym rozdziale umieszczę i omówię dane dotyczące liczby turystów, odwiedzających omawiane przeze mnie państwo, określę ich pochodzenie, czas pobytu, wybierane rodzaje zakwaterowania, a także jakie zyski płyną z turystyki. Następnie przejdę do omówienia między innymi danych statystycznych dotyczących liczby wyjazdów polskich turystów do Bośni i Hercegowiny oraz najczęściej wybieranych rodzajów zakwaterowań przez turystów z Bośni, odwiedzających Polskę. Na koniec podsumuję moje rozważania odwołując się do przytoczonych wcześniej danych statystycznych i przeprowadzonej przeze mnie analizy.

ROZDZIAŁ I – BOŚNIA I HERCEGOWINA-PODSTAWOWE INFORMACJE

1.1. Położenie

Bośnia i Hercegowina to kraj wyżynny położony w zachodniej części Półwyspu Bałkańskiego. Posiada dostęp do morza (17 km linii brzegowej). Sąsiaduje z Serbią i Czarnogórą oraz Chorwacją. Stolicą jest Sarajewo.

Źródło: http://m.onet.pl/_m/6cb4509e7d1d79957c57f98680bab2f5,14,1.gif
(data odczytu: 4.05.2010)

Przez Bośnię i Hercegowinę ciągnie się szerokie, równoległe pasmo Gór Dynarskich, oddzielających Kotlinę Panońską od Morza Adriatyckiego. Obecnie, państwo zajmuje obszar 51 209 km², który zamieszkały jest przez prawie 4 mln osób¹.

1.2. Historia

„W starożytności na tym obszarze żyli Ilirowie i Trakowie. Na początku I w. ziemie te weszły w skład rzymskiej prowincji Dalmacja. W wiekach VI i VII zasiedlone były przez Słowian. Od IX wieku. Znajdowały się w granicach Chorwacji i Serbii, później Węgier (XII w.). W końcu XIV w. powstało niezależne królestwo Bośni. W tym czasie wyodrębniła się z Bośni jej południowo-zachodnia część, która przybrała nazwę Hercegowina. W 1463 roku Bośnię, a w 1482 r. Hercegowinę podbili Turcy. Podczas ich panowania znaczna część ludności przyjęła islam. Wielkie powstanie antytureckie, które wybuchło w 1875 r. i masakry ludności dokonywane przez Turków wywołały wojnę rosyjsko-turecką (1877-1878), a w wyniku której Austro-Węgrom przyznano prawo okupacji administracji Bosni i Hercegowiny pozostawiając je pod nominalnym zwierzchnictwem sułtana. Aneksja Bośni i Hercegowiny przez Austro-Węgry w 1908 roku doprowadziła do radykalizacji społeczeństwa (szczególnie młodzieży), czego skutkiem był w 1914 r. zamach na arcyksięcia Ferdynanda w Sarajewie, a w konsekwencji wybuch I wojny światowej. W 1918 r. Bośnia i Hercegowina weszły w skład Królestwa Serbów, Chorwatów i Słoweńców (od 1929 r. Jugosławii). W 1991 r. proklamowały niepodległość. W latach 1992-1995 trwały tu walki Serbów z Chorwatami i muzułmanami, połączone z czystkami etnicznymi. W ich wyniku utworzono, przy zachowaniu jedności państwowej Bośni i Hercegowiny, Federację Muzułmańsko-Chorwacką oraz Republikę Serbwską.”²

1.3. Struktura etniczna

Bośnia i Hercegowina jest państwem o wyjątkowo zróżnicowanej strukturze narodowościowo-wyznaniowej. W przybliżeniu 44% ogółu ludności to Bośniacy (głównie muzułmanie), 33 Serbowie (prawosławni), natomiast 17% mieszkańców jest Chorwatami (katolicy)³. Pomimo tak dużego odsetka ludności muzułmańskiej normy

¹Kruczek Z., *Europa geografia turystyczna*, PROKSENIA, Kraków, 2008, s. 263

² „Wielki atlas świata”, Wydawnictwo Demart Sp. z o.o., Warszawa 2004, s. 187

³ *Europa geografia turystyczna...*, Op. cit, s. 265

obyczajowe są podobne do obowiązujących w Polsce. W zależności od części kraju, w której się znajdujemy spotkać można meczety, cerkwie prawosławne i kościoły katolickie.

1.4. Ustrój polityczny

„Bośnia i Hercegowina jest republiką, wg konstytucji z 1995, składającą się z Federacji Muzułmańsko-Chorwackiej i Republiki Serbskiej. Funkcje głowy państwa pełni, wybierane w wyborach powszechnych na 4 lata, 3-osobowe (Muzułmanin, Chorwat i Serb) Prezydium Republiki z przewodniczącym (zmieniającym się rotacyjnie co 8 miesięcy) na czele. Władza ustawodawcza należy do 2-izbowego parlamentu (Skupštiny). Prezydium Republiki mianuje centralny rząd, kierowany przez 2 wicepremierów. Federacja Muzułmańsko-Chorwacka i Republika Serbska mają własne parlamenty i rządy”⁴.

1.5. Gospodarka

Bośnia i Hercegowina jest stosunkowo biednym krajem. W drugiej połowie 1995 roku stopa bezrobocia wynosiła tutaj aż 80%. Przed wojną dochód na mieszkańca wynosił około 2 tys. dolarów, natomiast po wojnie spał czterokrotnie. W kraju tym znajdują się złoża minerałów, potencjał leży też w hydroenergetyce. Znaczącym produktem eksportowym jest drewno i materiały drewnopochodne⁵.

1.6. Język

Trzy głównie używane języki to bośniacki, chorwacki oraz serbski. Są to zarówno języki urzędowe jak i używane. W zależności od regionu kraju rozróżnić można rozmaite dialekty.

1.7. Klimat, fauna i flora

⁴ <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo.php?id=4573835>, (data odczytu: 07.04.2010 r.)

⁵ Fallon S., Hellander P., Oliver J., *Chorwacja oraz Jugosławia, Macedonia, Bośnia i Hercegowina*, Pascal, Bielsko-Biała 1997, s. 183

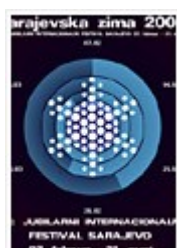
Klimat Bośni i Hercegowiny jest zróżnicowany, na wschodzie umiarkowanie ciepły, a nad Adriatykiem panuje klimat śródziemnomorski. W wyższych partiach Gór Dynarskich jest odnotowywane niższą średnią temperaturę oraz wzmożone opady deszczu (2000 mm). Natomiast w kotlinach opady sięgają 800 mm, a średnie miesięczne temperatury są zdecydowanie wyższe. Krajobraz Bośni i Hercegowiny charakteryzuje się dużą ilością obszarów zalesionych (około 50%). W wyższych partiach gór rosną lasy jodłowo-świerkowe, przechodzące w skarłowaciała zarośla, natomiast w dolnych partiach gór lasy bukowe i dębowe. Na omawianym obszarze spotkać można wilki, dziki, lisy, borsuki, a w górach niedźwiedzie i kozice. Na terenie kraju utworzone takie parki narodowe jak Sutjeka, Kozara, Trebevic, a pod ochronę wzięto również Hutovo Blato nad Neretwą⁶.

1.8. Kultura

W Bośni i Hercegowinie życie kulturalne jest bardzo bogate. Przez cały rok na terenie kraju uczestniczyć można w różnego rodzaju festiwalach i imprezach artystycznych. Poniżej wymienione zostały najważniejsze z nich.

Sarajevo Fashion Week- Tydzień podczas którego znani aktorzy i piosenkarze biorą udział w pokazie mody, przebierając się w ręcznie robioną przez Bośniaków konfekcję.

Sarajevo Winter – najdłużej trwający festiwal w Sarajewie. Trwa pełne dwa miesiące. Można spotkać na nim wszystkie rodzaje muzyki, tańca oraz zobaczyć różnego

⁶ Europa geografia turystyczna..., Op. cit. s. 263

rodzaju przedstawienia. Organizowane jest również zwiedzanie muzeów i spacery po mieście.

Kozara Etno festiwal- podczas trwania festiwalu, przez dwa dni zobaczyć można jak ludzie z Kozary żyli w przeszłości. Grana jest muzyka etniczna Kozary, a pokaz tradycyjnych kostiumów budzi duże zainteresowanie wśród turystów.

Sarajevo Film Festival. Festival filmowy w Sarajewie stał się jednym z najbardziej honorowanych imprez kulturalnych Bośni i Hercegowiny. Jest to dobra okazja, aby poznać zarówno krajowe jak i zagraniczne gwiazdy filmowe oraz spotkać najlepszych twórców filmowych południowo-wschodniej Europy.

Kinds festiwal. Jest to największa niezależna impreza w południowo-wschodniej Europie, na którą oczekują dzieci z całej Bośni i Hercegowiny. Stała się ona tradycyjnym wydarzeniem, podczas którego nauka łączy się z zabawą.

1.9. Transport, nocleg, wyżywienie

Do Bośni i Hercegowiny najlepiej przyjechać pomiędzy kwietniem, a wrześniem. Tutejsze zimy są bardzo mroźne, natomiast lata wyjątkowo gorące.

Polacy nie potrzebują wiz, aby wjechać na teren Bośni, jednak dotyczy to tylko wizyty na okres do 90 dni. Wymogi formalne mówią, iż na granicy należy okazać straży

granicznej środki finansowe (50 euro na każdy dzień pobytu), jednak najczęściej nie jest to przez nią sprawdzane.

Do Bośni i Hercegowiny z Polski można się dostać samolotem, samochodem oraz pociągiem i tak kolejno:

- samolot linii Austrian Airlines wylatuje z Krakowa przez Wiedeń, lot kosztuje od 765 zł
- przejazd samochodem wiąże się z obowiązkiem posiadania zielonej karty, międzynarodowe prawo jazdy nie jest wymagane, płatny odcinek autostrady pomiędzy Bosanskim Brodem, a Sarajewem to koszt około 1 euro, warto wybrać tą formę transportu ze względu na krajobrazowe walory terenu
- pociągiem możemy dotrzeć do Sarajewa z Warszawy (czas przejazdu to 24 godz.), bądź z Katowic (czas przejazdu 22 godz.), jednak zawsze są to przejazdy z przesiadką w Budapeszcie ⁷

Jeśli chodzi o podróżowanie na miejscu to możliwe jest poruszanie się autobusami :

Trasa	Koszt
Sarajevo - Mostar	19 BAM
Sarajevo – Banja Luka	30 BAM

lub pociągami:

Trasa	Koszt
Sarajevo- Mostar	9 BAM
Sarajevo – Banja Luka	21 BAM

Ponadto, za przejazd trolejbusem zapłacimy 1,80 BAM, za litr benzyny 1,8-1,9 BAM, natomiast koszt taksówki za 5 km to około 10 BAM ⁸.

Bez problemu możemy znaleźć również nocleg. Najlepiej rozwiniętą sieć hoteli ma Sarajevo i Mostar. Znajdują się tam również dobrze prosperujące kwatery prywatne, gdzie ceny są zazwyczaj niższe niż w hotelach. Poniżej podane są dwa przykładowe miejsca noclegowe:

- City Boutique Hotel Mula Mustafe Baseskije 2

⁷ National Geographic- Traveller, nr 5 maj 2010 tytuł: Bośnia i Hercegowina, tekst: Grzegorz Kapła, s. 89

⁸ Ibidem, s.89

71000 Sarajevo
cena : od 70 euro/noc

- Pansion Harmony Vrbaska 26 g
71000 Sarajevo
cena: od 30 euro/noc

Tańszą formą noclegu są również hostele. Wiąże się to z kosztem od 7 do 23 euro.

Najczęstszym składnikiem tradycyjnej jak i nowoczesnej kuchni jest mięso. Między innymi przyrządza się z niego sevapaisi (siekana wołowina), dolme sagan (gołąbki zawijane z w cebule), lomac (mięsno- warzywny gulasz), czy cevapi (tradycyjne bośniackie kielbaski). W kuchni bośniackiej mocno zaznaczyły się również wpływy tureckie. W menu zobaczyć można bułkę pita nadziewaną serem, musakę, bądź pieczony ryżowy pudding.

Koszt kawy w kawiarni to 1,5 – 2 BAM, chleb 1BAM. Do małych restauracji i kawiarni powinno się zabierać marki ⁹.

1.10. Bezpieczeństwo

Podróżując po Bośni i Hercegowinie musimy pamiętać, iż podczas wojny na wielu terenach kładziono miny, które nie zostały w całości rozbrojone. W związku z tym należy zachować wyjątkową ostrożność poza zaludnionymi obszarami i głównymi szlakami turystycznymi. Nie powinno się uczęszczać do odludnych i niezamieszkałych miejsc. Zakończenie rozminowania całego kraju planowane jest na rok 2019 ¹⁰.

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Sarajewie

ul. Dola 13

71000 Sarajewo

tel.: (00-387 33) 201 142; 215 175

@: www.sarajewo.polemb.net¹¹

1.11. Warunki rozwoju turystyki

⁹ Ibidem, s. 89

¹⁰ Ibidem, s. 89

¹¹ <http://www.sarajewo.polemb.net/>

Ruch turystyczny w Bośni i Hercegowinie przeszedł kryzys spowodowany wojną. Jednak po jej zakończeniu z powrotem odżywa. Ze względu na charakter ukształtowania powierzchni jest to miejsce idealne do wędrówek po górach i wspinaczki oraz spływów raftingowych. Wiele atrakcyjnych miejsc znajdują tutaj również miłośnicy sportów zimowych. Ponadto jest to miejsce docelowe turystyki pątniczej.

1.12. Atrakcje turystyczne

Bośnia i Hercegowina dzieli się na pięć głównych regionów. Są to Sarajevo Region, Herzegovina Region, Central Bosnia Region, Northwest Region oraz Northeast Region.

Map. 1 Mapa Bośni i Hercegowiny z podziałem na omawiane regiony turystyczne,
Źródło: www.bhtourism.ba (data odczytu: 03.04.2010 r.)

1. Sarajevo Region jest kulturalnym i politycznym centrum Bośni i Hercegowiny. Przybyłym turystom oferuje szereg atrakcji od niesamowitego, orientalnego charakteru stolicy do pierwotnych lasów europejskich znajdujących się w Sutjeska National Park.

Sarajewo

Źródło: <http://www.beeeworld.de/memberdateien/members68/patmike45/sarajevo.jpg>
(data odczytu: 05.03.2010 r.)

Na jego obszarze leżą znajduje się Sarajevo, Bjelasnica and Ignam, Lukomir, Jahorina Ski Center, Ilidzia, Sutjeska National Park, Tara River, Upper Drina Valley, Kresevo, Fojnica, Kraljevska Sutjeska, Vosoko, Vares, Rakatnica Canyon, Bijambare, Olovo.

2. Kolejny obszar to Hercegowina Region. Pomimo tego, iż występuje tutaj wiele podobnych języków, zauważyć można również podobieństwo etniczne, kulturowe i tożsamościowe to historia Hercegowiny różni się od bośniackiej.

Od lewej: Stari Most w Mostarze nad Neretwą oraz kościół św. Jakuba w Medjugorje
Źródło: opracowanie własne

Hercegowina kształtowała się od dwunastu tysięcy lat, a każda cywilizacja zostawiła ślad w jej bogatym dziedzictwie kulturowym. Na tym terenie znajdują się Mostar, Medjugorje

Pilgrimare, Neum at the sea, Velez Mountain Region, Pocitelj, Blaja-Buna, Stolac, Trebinje, Konjic and Boracko Lake, Jablanica Lake Region, Prozor-Rama, Blinije Nature Park, Kupres, Livno, Vjetrenica Cave, Hutovo Blato Bird Reserve, Ljubuski, Caplijina, Rakitnica Canyon.

3. Central Bosnia Region- Jak miejsce narodzin Bośni tak ten region został ukształtowany w dużej części przez kulturalne i historyczne dziedzictwo Bośni i Hercegowiny. Dzisiaj, zabytki oraz kultura regionu świadczą o bogactwie i różnorodności historii Centralnej Bośni. W tym regionie znajduje się Zanic, Travnik, Vlasci Mountain, Nature ParkTajan, Tesanj, Maglaj, Teslic, Krivaja River, Bugojno, Prusac.

4. Northwest region – Krajina to granica. Kraj dosłownie znaczy koniec. Właśnie tutaj był koniec frontu osmańskiego, który przez wieki był ziemią graniczną w cesarstwie Austro-Węgierskim.

Jajce

Źródło:<http://www.westbalkan.um.dk/NR/rdonlyres/EEFB060C-109A-48B7-A670-4365C CB4447E/0/Jajce.jpg> (data odczytu: 26.04.2010)

W tym regionie znajduje się Jajce, Banja Luka, Doboj, Bihac, Pliva Lake Region, Bardaca Bird Reserve, Una River, Drvar, Cazin, Bosanska Krupa, Velika Kladua, Prijedor, Sanski Most, Vrbas River.

5. Northeast region jest przemysłowym kręgosłupem Bośni i Hercegowiny. Jest to również miejsce ze znaczną ilością miejsc do odwiedzenia. Turyści lubiący spędzać czas na łonie natury znajdą tutaj samotne, dzikie góry, liczne potoki górskie oraz zazielenione lasy. Na jego terenie znajdują się: Tuzla, Bijeljina, Srebrenica, Srebrenik, Gradacac, Gracanica, Kladanj, Zvornik, East Posavina, Vlasenica.

Największe znaczenie turystyczne dla Bośni i Hercegowiny odgrywa stolica kraju – Sarajewo z największą liczbą budowli osmańskich w Europie poza Stambułem, położone nad rzeką Miljacką. Nazwa miasta pochodzi od słowa saraj, co znaczy „pałac”. Nazywane jest Miastem Róż. Rozgłos zyskało w roku 1914¹², kiedy serbski nacjonalista Gavrilo Princip oddał śmiertelny strzał do arcyksięcia Ferdynanda. Wydarzenie to posłużyło jako pretekst do wywołania I wojny światowej. Będąc w Sarajewie zobaczyć należy meczet Gazi Husreva-Bej z 1530 roku, który jest najbardziej znanym na Bałkanach, twierdze, klasztor derwiszów, medresy, łaźnie. Na starym placu targowym stoi fontanna Bascariji, która została zaprojektowana w 1754 roku przez wezyra Mehmeda Pasza Kukavica, aby ułatwić tubylcom dostęp do wody pitnej. Będąc w stolicy powinno się odwiedzić również katedrę Serca Jezusowego oraz cerkiew ortodoksów. Pod katedrą,

w której Jan Paweł II odprawiał mszę umieszczone są Róże Sarajewa. Są to otwory w betonie lub bruku powstałe na skutek spadających pocisków z moździerzy. Jeśli pocisk trafił w człowieka otwory wypełniały się krwią. Obecnie są zalane czerwonym plastikiem, aby nie zapominać tragedii, jaką niesie ze sobą wojna¹³.

Celem podróży jest też największe miasto Hercegowiny – Mostar. Miasto położone na drodze z Dubrownika do Sarajewa, założone przez Turków w XV wieku¹⁴. Dużą atrakcją jest tutaj Stari Most nad rzeką Neretwą wpisany na listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, zaprojektowany przez Mimara Hajrudin. Był symbolem jedności pomiędzy Bośniakami wyznającymi Allaha, a bośniackimi Chorwatami wierzącymi w Chrystusa. Zbudowany został z 456 kamiennych bloków. Zniszczony podczas wojny, jednak odbudowano go powrotnie. Zabytkową dzielnicą miasta jest Kujundziluk, która

¹² *Chorwacja oraz Jugosławia, Słowenia, Macedonia, Bośnia i Hercegowina...*, Op. Cit., s. 190

¹³ *National Geographic- Traveller*, nr 5 maj 2010 tytuł: Bośnia i Hercegowina..., Op. Cit., s. 90

¹⁴ *Chorwacja oraz Jugosławia, Słowenia, Macedonia, Bośnia i Hercegowina.....*, Op. Cit., s. 191

przed wojną była jedną z głównych atrakcji turystycznych. W Mostarze zobaczyć można meczet Mahmeda Paszy oraz cerkiew Świętej Trójcy, która została w dużej części zburzona podczas wojny, a obecnie jest odbudowywana z pomocą finansową Banku Światowego.

Miejsmem często odwiedzanym przez turystów jest Medjugorie – pielgrzymkowe centrum kraju. Sławę zyskało w 1981 roku, kiedy to szóstce miejscowych nastolatków miała objawić się Najświętsza Maryja Panna. W kościele św. Jakuba odbywają się codziennie spotkania i modlitwy przybyłych pielgrzymów. Z kościoła na Górę Objawień, gdzie młodzi ludzie mieli zobaczyć Najświętszą Maryję Pannę dotrzeć można w godzinę. Zaznaczyć należy, że Kościół Katolicki nie odniósł się nigdy do tutejszych objawień. Biorąc pod uwagę wielkość miasteczka, Medjugorie posiada dobrze rozwiniętą bazę noclegową i gastronomiczną, gdyż utrzymuje się głównie z turystyki.

Będąc w Bośni i Hercegowinie odwiedzić można również Kraljeva Sutjeska z klasztorem pofranciszkańskim i przedtureckim zamkiem bośniackim Bobovac, Banja Luke z twierdzą, meczetem i karawanseraj oraz Jajce- miasto obwarowane murami z meczetem.

Bobovac

Źródło: www.bhtourism.ba (data odczytu: 12.04.2010 r.)

Warte zobaczenia jest też Visegrat, na terenie którego znajduje się most na Drinie, zbudowany w XVI wieku ¹⁵, wpisane na listę UNESCO.. Miejsce to popularność zawdzięcza pisarzowi Ivo Sandrica, który za książkę, pt. „Most na Drinie” otrzymał Nagrodę Nobla. Turystów przyciąga też Foca. Miasto o orientalnym charakterze

¹⁵ National Geographic- Traveller, nr 5 maj 2010 tytuł: Bośnia i Hercegowina..., Op. Cit., s. 90

z licznymi meczetami oraz ośrodkiem turystyki kajakowej. Natomiast Gorazde jest centrum turystyki kwalifikowanej jak i zarówno ośrodkiem łowiectwa.

Kurort nadmorski Neum

Źródło: www.bhtourism.ba (data odczytu: 18.05.2010 r.)

Turyści chcący wypocząć nad morzem muszą udać się do Neum. Ze względu na krótką linię brzegową (17 km) jest to jedyny kurort nadmorski Bośni i Hercegowiny ¹⁶.

Rozdział II RYNEK RECEPCJI I EMISJI TURYSTYCZNEJ

¹⁶ *Europa geografia turystyczna...*, Op. cit. s. 265

Tab. 1 Liczba turystów przyjeżdżających do Bośni i Hercegowiny w latach 2002-2008 [w tys.]

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistical Yearbook 2009,
<http://www.fzs.ba/Eng/index.htm> (data odczytu: 14.05.2010 r.)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Ogół	185.963	214.640	228.378	258.430	273.912	294.541	347.320	354.773
Krajowi	95.877	110.555	111.899	121.610	115.983	117.235	138.313	142.024
Zagraniczni	90.086	104.085	116.479	136.820	157.929	177.306	209.007	212.749

Liczba turystów odwiedzających Bośnię i Hercegowinę zwiększa się z roku na rok. W 2001 roku ich liczba wynosiła 185.963, natomiast w 2008 roku wzrosła już do 354.773. Przedstawiono tutaj również podział na turystów krajowych jak i zagranicznych. Uwzględniając lata 2001-2008 zdecydowana większość osób to turyści przyjeżdżający z zagranicy.

Tab. 2 Liczba przyjazdów według kraju pochodzenia turysty w latach 2001-2008 [w tys.]

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Ogół	185.963	214.640	228.378	258.430	273.912	294.541	347.320	354.773
Krajowi	95.877	110.555	111.899	121.610	115.983	117.235	138.313	142.024
Zagraniczni	90.086	104.085	116.479	136.820	157.929	177.306	209.007	212.749
Kraj								
Albania	314	241	338	490	400	566	503	822
Austria	2.700	3.180	4.969	5.461	5.301	6.070	8.291	8.225
Belgia	607	573	909	1.033	1.095	1.798	1.783	1.836
Bułgaria	550	449	412	653	469	531	648	996
Czechy	2.483	3.221	2.790	2.048	2.494	2.285	2.758	2.521
Dania	890	962	1.353	806	967	1.019	1.269	1.612
Finlandia	366	367	424	519	971	895	889	733
Francja	2.534	2.083	2.790	3.888	9.423	7.724	8.721	8.500
Grecja	338	410	540	557	501	714	710	657
Holandia	1.563	1.660	1.869	2.327	2.776	3.090	3.478	3.664
Chorwacja	18.895	20.576	23.108	25.938	26.434	29.444	38.510	41.978
Irlandia	509	586	680	670	847	1.025	871	973
Islandia	60	75	100	64	127	55	112	82
Włochy	6.402	5.772	6.642	9.914	10.730	11.406	12.163	10.298
Israel	340	265	288	227	199	421	2.200	2.056
Luksemburg	46	60	158	85	134	132	200	433
Niemcy	1.402	1.944	2.519	2.170	2.290	2.678	2.997	3.205
Macedonia	1.152	1.840	1.897	2.048	1.994	2.543	2.603	2.529
Norwegia	912	1.047	1.178	1.186	1.411	1.395	1.963	1.883
Niemcy	5.957	6.238	6.543	8.607	9.412	11.078	14.604	13.610

Polska	1.781	4.567	2.945	2.777	4.426	6.922	9.367	11.398
Portugalia	348	198	207	240	486	1.351	1.042	761
Romania	596	546	358	512	506	554	589	913
Rosja	379	421	402	448	606	666	1.057	776
Słowacja	737	423	1.173	1.051	1.194	1.224	1.820	1.477
Słowenia	8.566	12.758	14.850	17.041	21.513	23.908	26.939	26.715
Serbia i Montenegro	6.419	9.916	13.934	18.245	20.201	10.461	-	-
Serbia	-	-	-	-	-	-	13.226	12.625
Montenegro	-	-	-	-	-	-	3.380	3.088
Hiszpania	1.600	1.376	1.483	1.901	2.692	3.340	4.190	7.123
Szwecja	1.655	1.865	2.101	2.365	2.351	2.756	3.230	3.099
Szwajcaria	949	991	1.015	1.133	1.497	3.283	2.417	1.923
Turcja	1.774	1.613	2.356	4.538	6.509	8.545	10.971	11.597
Wielka Brytania	2.842	3.336	3.687	3.910	4.296	4.143	4.674	4.241
Pozostałe kraje europejskie	1.610	2.783	2.050	2.203	2.097	2.215	3.832	3.255
Australia	233	416	341	551	793	1.087	1.341	1.949
Egipt	197	85	89	131	36	171	128	129
Iran	150	66	189	115	256	46	208	132
Japonia	445	487	749	933	784	1.013	1.930	2.195
Kanada	865	897	688	854	833	1.161	1.449	1.043
Chiny	119	313	232	196	235	152	439	458
Nowa Zelandia	106	50	120	125	140	149	237	255
USA	6.626	5.979	5.277	6.232	5.822	7.257	7.018	6.199
Arabia Saudyjska	-	-	34	47	117	110	111	175
Inne kraje pozaeuropejskie	4.070	3.450	2.683	2.581	2.564	2.932	4.139	4.621

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistical Yearbook 2009,
<http://www.fzs.ba/Eng/index.htm> (data odczytu: 20.05.2010 r.)

Dane z powyższej tabeli przedstawiają przyjazdy turystów do Bośni i Hercegowiny według kraju pochodzenia. Wyraźnie widać wzrost liczby przyjazdów od 2001 roku do 2001. Z roku na rok coraz więcej turystów przyjeżdżało do Bośni i Hercegowiny. Jest to różnica 168.81 przyjazdów pomiędzy rokiem 2001, a 2008. Analizując kraje gdzie podane są pełne dane- najwyższą częstotliwość odnotowuje się z Chorwacji (224.883), Słowenii (152.290) i Włoch (73.327), natomiast najmniejszą z Nowej Zelandii (0.903), Egiptu (0.966) oraz Iranu (1.157).

Tab. 3 Liczba noclegów według kraju pochodzenia turysty w latach 2001-2008 [w tys.]

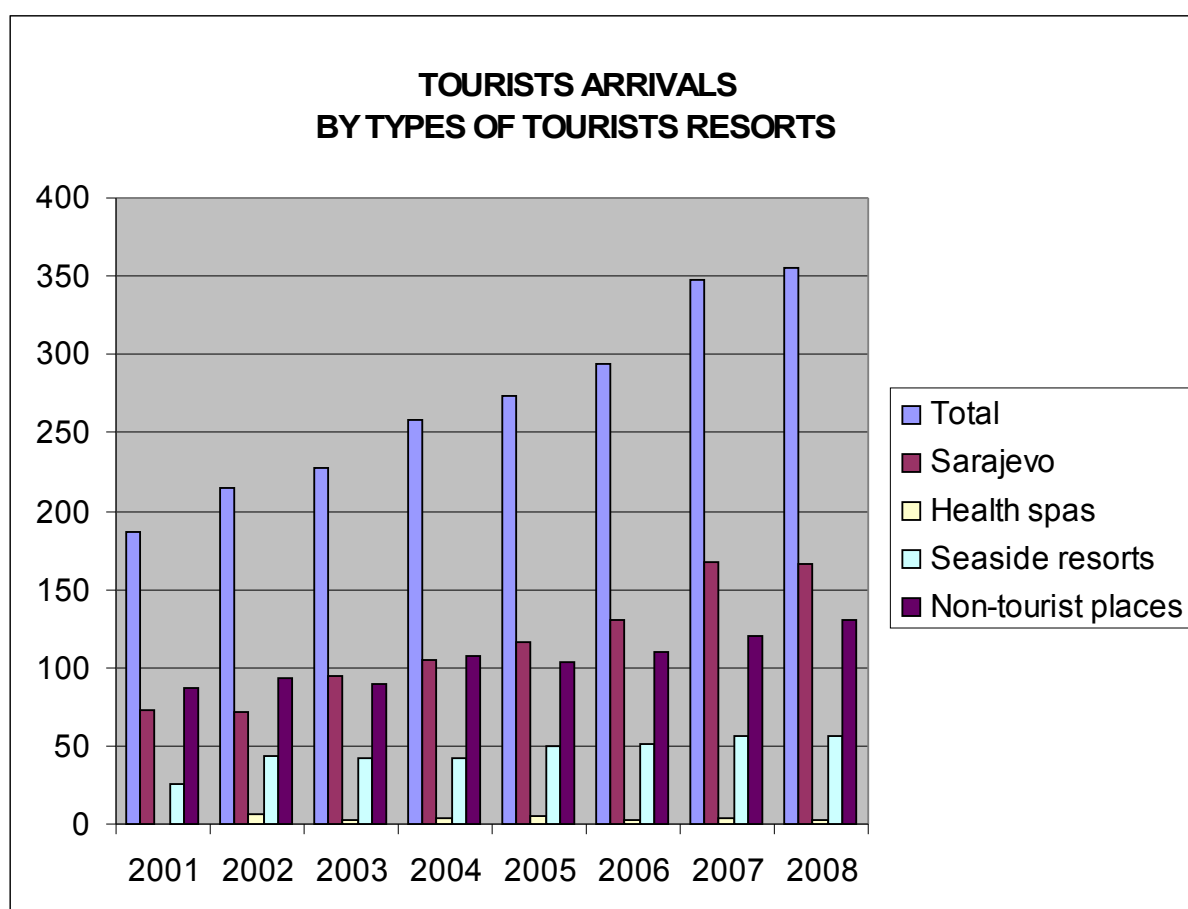
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Ogół	420 702	505 772	509 540	562 254	596 685	661 113	750 789	477 484
Turyści krajowi	199 062	230 546	223 581	240 542	245 360	243 687	273 190	275 355
Turyści zagraniczni	221 640	275 226	285 959	321 712	351 325	417 426	477 599	469 129
Albania	891	796	1 153	1 200	1 113	1 406	994	1 523
Austria	4 973	5 996	10 538	10 397	10 198	11 699	16 960	15 316
Belgia	1 877	1 525	2 290	2 421	2 344	5 678	4 319	4 582
Bułgaria	1 815	1 321	1 146	1 486	1 666	1 717	1 644	2 615
Republika Czeska	13 741	19 811	15 212	9 929	10 933	9 713	10 422	9 425
Dania	2 583	2 263	3 331	1 984	2 462	2 978	3 641	3 859
Finlandia	840	827	977	1 210	1 682	2 087	2 282	1 549
Francja	6 7578	4 592	5 752	7 031	15 701	13 270	17 786	23 518
Grecja	872	825	1 187	1 229	1 210	1 729	1 684	1 801
Holandia	3 722	3 915	4 265	5 617	6 558	7 342	9 073	8 389
Chorwacja	37 175	44 295	44 545	54 521	53 234	63 099	79 507	82 396
Irlandia	1 147	1 434	1 739	1 443	1 919	1 824	2 134	2 410
Islandia	200	492	315	150	639	112	202	143
Włochy	15 302	11 717	13 056	19 554	18 594	21 714	23 058	19 251
Izrael	66	477	61	518	652	816	3 438	3 034
Luksemburg	94	110	351	185	371	485	457	1 106
Węgry	4 200	5 841	7 251	371	5 618	6 788	6 473	5 837
Macedonia	2 583	4 692	4 114	4 286	4 626	10 277	5 052	5 571
Norwegia	2 166	2 287	2 918	2 560	2 916	3 586	4 654	4 095
Niemcy	12 630	13 611	14 339	26 070	25 243	33 434	33 390	28 860
Polska	9 263	26 256	16 988	16 117	16 547	24 731	36 189	35 692
Portugalia	955	396	420	450	923	2 069	2 354	1 555
Rumunia	1 486	2 809	900	1 175	1 569	1 768	1 607	2 219
Rosja	1 077	2 561	996	1 224	1 842	3 000	4 541	2 325
Słowacja	4 681	1 591	6 081	5 507	6 147	6 167	7 104	5 429
Słowenia	18 409	40 212	43 617	40 374	44 704	48 982	52 075	48 514
Serbia i Czarnogóra	13 006	16 645	21 189	28 383	32 840	31 914	-	-
Serbia	--	-	-	-	-	-	26 355	24 132
Czarnogóra	--	-	-	-	-	-	5 614	5 552
Hiszpania	3 484	3 737	2 922	4 079	4 585	6 715	7 609	15 613
Szwecja	4 401	4 784	5 515	6 55	7 202	8 114	8 701	8 761
Szwajcaria	2 152	1 959	2 526	2 438	3 286	11 625	6 952	4 083
Turcja	5 353	3 097	6 348	11 900	17 723	21 892	28 080	29 770
Wielka Brytania	6 589	8 809	9 998	9 196	9 738	9 875	10 453	10 184
Inne kraje europejskie	3 209	4 737	3 856	4 369	5 738	5 571	7 255	7 959
Australia	493	911	673	1 166	1 566	1 954	2 602	2 902
Egipt	606	186	272	563	96	536	329	542
Iran	261	123	499	366	842	128	1 952	362
Japonia	1 099	1 063	2 528	2 647	1 798	2 216	2 974	3 746
Kanada	2 280	2 667	1 772	2 025	2 302	2 641	3 753	2 356
Chiny	301	972	382	64	601	315	924	1 195
Nowa Zelandia	220	115	220	324	247	266	430	410
USA	17 079	16 640	15 990	16 968	16 490	18 636	18 649	17 441
Arabia Saudyjska	-	-	50	139	290	526	371	660

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistical Yearbook 2009

Inne kraje pozaeuropejskie	11 022	8 129	7077	7 231	7 059	8 331	13 536	12 442
-------------------------------	--------	-------	------	-------	-------	-------	--------	--------

<http://www.fzs.ba/Eng/index.htm> (data odczytu: 09.05.2010 r.)

Powyższe dane przedstawiają liczbę noclegów turystów na przestrzeni lat 2001-2008. Zauważyć można, że liczba noclegów rośnie z roku na rok. W 2001 r. wynosiła 420 tys., a w roku 2008 – 477 484. Ponadto zastosowano tutaj podział na turystów krajowych oraz zagranicznych. Zdecydowanie większą ilość nocy spędzają w Bośni i Hercegowinie turyści zagraniczni.

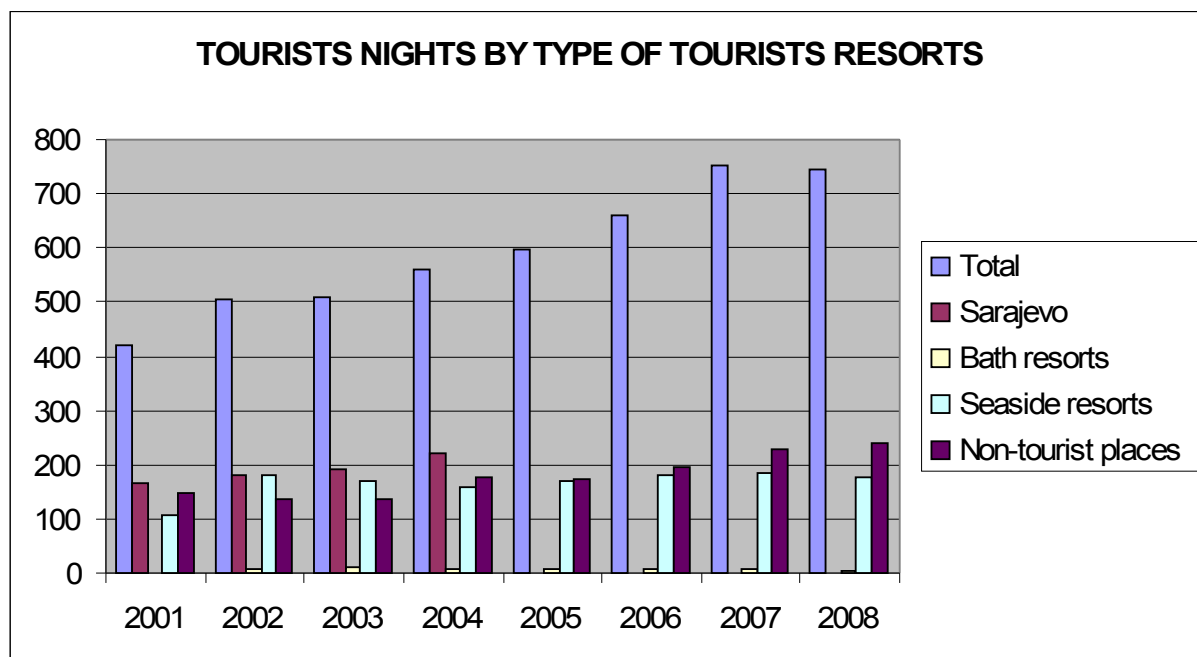

Wyk. 1 Przyjazdy turystów według obszaru turystycznego w latach 2001-2008 [w tys.]

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistical Yearbook 2009,
<http://www.fzs.ba/Eng/index.htm> (data odczytu: 09.05.2010 r.)

Od roku 2001 do 2008 liczba przyjazdów do Bośni i Hercegowiny stopniowo rośnie. Największa liczba turystów przyjeżdża do Sarajewa. W 2008 roku liczba ta wyniosła 355 tysięcy. Następnie, często odwiedzane są również miejscowości nadmorskie

(56 tys. w 2008 r.) oraz inne miejscowości turystyczne wyżej niewyszczególnione (130 tys. w 2008 r.).

Wyk. 2 Liczba noclegów turystów według obszaru turystycznego w latach 2001-2008 [w tys.]

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistical Yearbook 2009, <http://www.fzs.ba/Eng/index.htm> (data odczytu: 09.04.2010 r.)

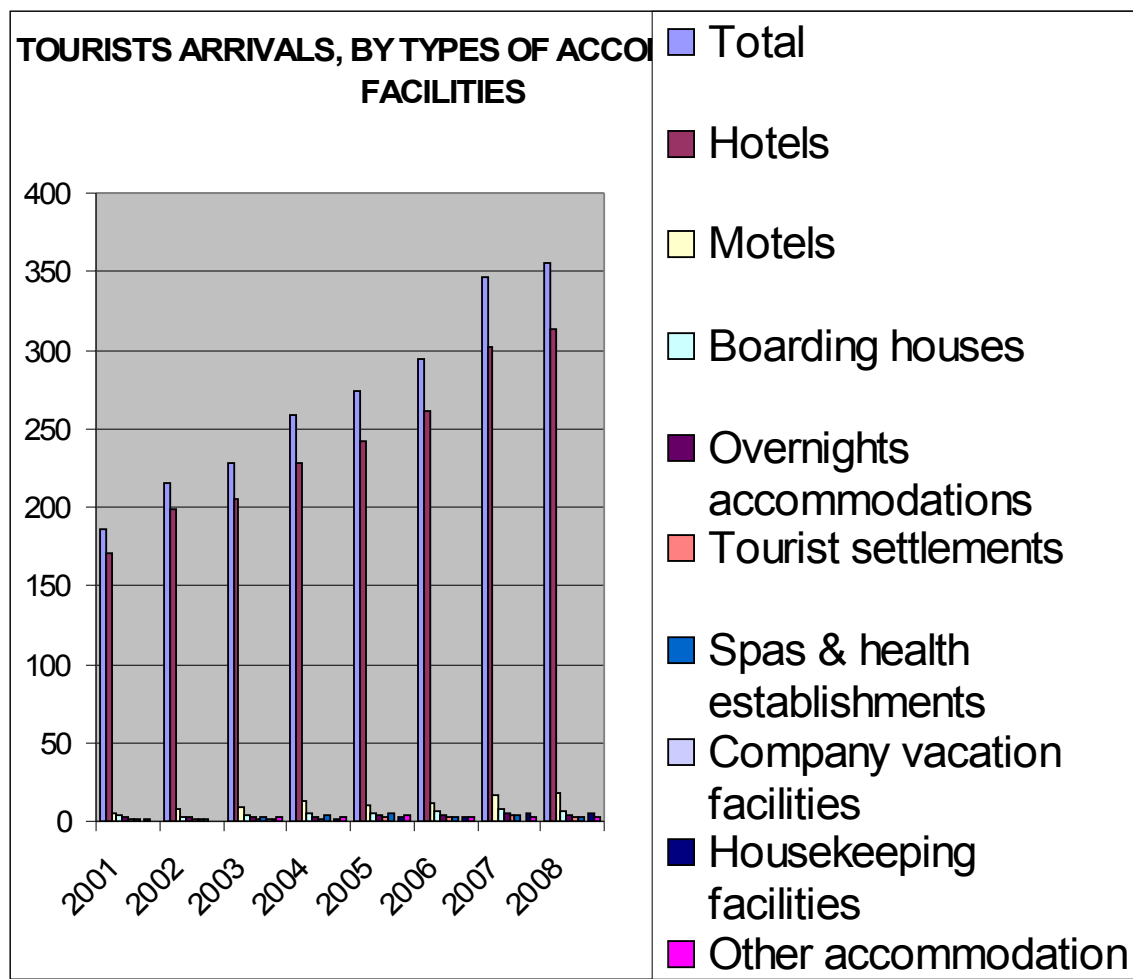
Od 2001 do 2007 roku liczba wykorzystanych noclegów w poszczególnych regionach koncentracji ruchu turystycznego stopniowo wzrasta. Niewielki spadek odnotowuje się w roku 2008. Turyści przyjeżdżający do Bośni i Hercegowiny najchętniej zatrzymują się w stolicy kraju, Sarajewie. W 2007 roku liczba wykorzystanych noclegów wynosiła tam 239 tys., co w porównaniu z rokiem 2001 daje o 330 tys. więcej noclegów. Kolejne najchętniej wybierane obszary to miejscowości turystyczne nie wyszczególnione w tabeli (239 tys. w 2008 r.) oraz miejscowości nadmorskie (176 tys.).

Tab. 4 Średnia długość pobytu w dniach w latach 2010-2008 [w tys.]

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Ogół	2,3	2,3	2,2	2,2	2,2	2,3	2,2	2,0
Sarajevo	2,3	2,5	2,0	2,1	2,2	2,2	2,0	2,0
Uzdrowiska	-	1,3	4,0	2,0	2,0	3,0	2,0	1,7
Miejscowości nadmorskie	4,1	4,1	4,1	4,0	4,0	4,0	3,3	3,1
Inne	1,7	1,5	1,5	2,0	2,0	2,0	2,0	1,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistical Yearbook 2009,
<http://www.fzs.ba/Eng/index.htm> (data odczytu: 09.05.2010 r.)

Średnia długość pobytu zaczyna się stopniowo skracać. W 2008 roku turyści najdłużej zatrzymywali się w miejscowościach nadmorskich, następnie w stolicy kraju, Sarajewie. Najkrócej zostawali w miejscowościach uzdrowiskowych oraz innych miejscowościach turystycznych niewyszczególnionych w spisie.

Wyk. 3 Przyjazdy turystów według typu zakwaterowania w latach 2001-2008 [w tys.]

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistical Yearbook
 2009, <http://www.fzs.ba/Eng/index.htm>
 (data odczytu: 09.05.2010 r.)

Analiza liczby przyjazdów turystycznych uwzględniająca typy zakwaterowania w latach 2001-2008 pokazuje, że odwiedzający najchętniej zatrzymują się w hotelach, a następnie w motelach. Liczba tych osób rośnie z roku na rok. W 2001 roku w hotelach zatrzymało się 171 tys. turystów, a w 2008 roku 313 tys. Dla moteli liczba ta wynosiła odpowiednio 5 i 18 tys. turystów.

Tab. 5 Noclegi turystów według rodzaju zakwaterowania w latach 2001-2008 [w tys.]

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Total	421	506	509	562	596	661	751	744
Hotels	392	478	471	507	537	599	662	661
Motels	12	15	15	19	17	18	25	30
Boarding house	9	5	7	12	12	12	19	17
Overnights accommodations	3	3	5	8	8	8	15	13
Tourist settlements	1	1	1	1	2	3	5	4
Spas&health establishmensts	1	1	2	7	8	8	7	5
Company vacation facilities	-	1	1	-	-	-	-	-
Housekeeping facilities	3	-	2	3	5	5	10	9
Other accomodation facilities	-	2	5	5	7	8	8	5

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statistical Yearbook 2009,
<http://www.fzs.ba/Eng/index.htm> (data odczytu: 09.05.2010 r.)

Ogólna liczba noclegów turystów według typu zakwaterowania w latach 2001-2008 systematycznie wzrastała. Najczęściej Wybieranymi miejscami zakwaterowania są kolejno hotele, motele oraz pensjonaty. W 2001 roku hotele wybrało 392 tys. turystów, w 2005 r. liczba ta osiągnęła 537 tys., a trzy lata później już 661 tys. Pomimo tego, że motele uplasowały się na drugim miejscu i zainteresowanie tym typem zakwaterowania ogólnie wzrasta to jednak w porównaniu do hoteli wybiera je znacznie mniejsza część turystów. W 2001 roku – 12 tys., w 2005 r. 17 tys., a w roku 2008 – 30 tys.

Tab. 6 Produkt krajowy brutto, wartość dodana brutto według prowadzonej działalności.

277.899	298.820	333.574	359.794	<i>Hotels and restaurants</i>
277.899	298.820	333.574	359.794	<i>Hotels and restaurants</i>
872.622	930.121	1.021.591	1.099.044	<i>Transport, storage and communication</i>
255.000	289.553	335.991	391.338	<i>Land transport; transport via pipelines</i>
4.213	2.067	4.947	5.873	<i>Air transport</i>
59.924	69.311	78.789	92.097	<i>Supporting and auxiliary transport activities; activities of travel agenc.</i>
553.485	569.190	601.864	609.736	<i>Post and telecommunications</i>

Źródło: Statistical Yearbook 2009, <http://www.fzs.ba/Eng/index.htm>
(data odczytu: 04.06.2010)

Tab. 7 Wpływy z turystyki w Bośni i Hercegowinie [w mln dolarów]

Rok	Wartość
2005	604
2004	543
2003	404
2002	307
2001	279
2000	246

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://www.unwto.org/> (data odczytu: 10.05.2010 r.)

Wpływy z turystyki od roku 2000 do 2005 systematycznie rosną. W 2000 roku wynosiły 246 mln dolarów, w 2003 roku już 404 mln dolarów, a dwa lata później osiągnęły poziom 604 mln dolarów.

Tab. 8 Wydatki turystyczne (w mln dolarów)

Rok	Wartość
2004	169.0
2003	58.0
2002	48.0
2001	39.0
2000	35.0
1999	30.0

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://www.unwto.org/> (data odczytu: 10.05.2010 r.)

Jeśli chodzi o rynek emisji turystycznej – obszerne statystyki dotyczące wyjazdów turystycznych Bośniaków do innych krajów, kierunki tych wyjazdów, celów wyjazdów, długości pobytu itp. są trudno dostępne, bądź w ogóle nie prowadzono spisów odnoszących się do tych zagadnień.

ROZDZIAŁ III ZNACZENIE RUNKU TURYSTYCZNEGO DLA POLSKI

Bośnia i Hercegowina to kraj wciąż kojarzony przez większość turystów przede wszystkim z konfliktami zbrojnymi. Wciąż niski odsetek ludzi zna historię Bośni i Hercegowiny, jej bogate dziedzictwo kulturowe, czy wspaniałą różnorodność krajobrazu. Bośnia nie prowadzi masowych kampanii promujących swój kraj na arenie międzynarodowej.

Zatem również i dla Polaków, Bośnia i Hercegowina, choć położone w niedalekim sąsiedztwie nie kojarzą się z krajem atrakcyjnym turystycznie.

Kraj	Ogółem	Hotele	Motele	Pensjonaty	Inne obiekty hotelowe	Domy wycieczkowe	Schroniska	Schroniska młodzieżowe	Szkolne schroniska młodzieżowe
Tab.9 Turyści zagraniczni korzystający z obiektów zbiorowego zakwaterowania w Polsce									
2006	4 313 578	3 460 188	58 502	44 025	175 150	19 277	6 800	20 004	29 218
2007	4 387 404	3 537 256	61 565	40 689	193 718	14 014	6415	20 241	26 457
Albania	1 013	927	-	1	27	6	-	9	2
Austria	56 107	48 609	228	434	1 617	42	35	142	158
Belgia	60 487	50 012	667	659	2 011	122	376	387	398
Bośnia i Hercegowina	828	689	2	4	48	3	-	1	5
Bułgaria	8 774	6 019	125	32	1 009	32	12	118	89
Chorwacja	7 135	6 235	5 842	77	57	259	900	37	2
Dania	103 228	90 660	427	557	5 158	138	134	200	243
Estonia	54 413	43 085	898	142	6 485	1 049	6	96	273
Finlandia	42 949	36 374	254	255	1 563	119	119	123	157
Francja	193 128	161 477	1 393	1 596	4 705	700	536	551	1 387
Grecja	11 225	9 947	89	114	239	25	4	21	38
Hiszpania	119 214	108 971	248	260	1 491	135	73	719	770
Irlandia	61 488	55 051	143	489	1 383	83	127	289	103
Islandia	2 700	2 539	2 463	-	24	52	161	-	1
Lichtenstein	222	211	207	3	-	1	11	-	-
Litwa	108 189	74 291	7 987	492	9 290	720	99	736	1 370
Luksemburg	2 693	2 351	8	29	116	2	2	1	3
Łotwa	59 175	45 258	1 386	52	3 756	773	19	240	992
Macedonia	687	530	402	3	-	125	157	-	-
Niderlandy	113 205	87 382	2 107	1 379	4 820	429	655	401	304
Niemcy	1 246 132	907 633	12 915	18 982	63 305	2 398	1 369	3 939	5 079
Portugalia	15 737	13 816	20	135	212	37	4	181	110
Republika Czeska	78 217	64 422	57 689	2 109	538	4 086	13 795	239	640
Rumunia	19 049	14 289	463	218	1 459	257	12	210	180
Słowacja	33 136	21 189	840	247	3 512	282	245	320	664
Słowenia	9 512	7 631	172	53	325	21	4	129	85
Szwajcaria	28 886	25 699	104	129	738	33	30	105	185
Szwecja	123 013	102 858	594	1 252	4 656	177	138	633	643
Węgry	52 679	41 192	37 266	875	947	2 104	11 487	369	475
Wielka Brytania	380 872	363 536	354 247	631	2 804	5 854	17 336	392	471
Włochy	212 402	197 148	190 799	1 103	1 050	4 196	15 254	227	48

Kraje	Ośrodki wczasowe	Ośrodki kolonijne	Ośrodki szkoleniowo- wypoczynkowe	Domy pracy twórczej	Zespoły ogólnodostępnych domków tur.	Kempingi	Pola biwakowe	Obiekty weekendowe	Uzdrowiska	Inne
2006	72 613	1 503	62 110	2 639	12 941	77 676	9 437	2 504	72 791	186 200
2007	68 505	1 739	62 187	2 450	9 470	78 917	9 132	3 293	73 463	177 893
Albania	-	-	27	-	194	-	-	-	-	14
Austria	257	1	672	27	199	1 175	65	175	1 117	1 285
Belgia	290	-	851	82	3 798	1 989	113	1	171	2 259
Bośnia i Hercegowina	38	-	21	1	38	-	-	-	-	16
Bułgaria	41	-	132	28	239	38	-	-	13	1 052
Chorwacja	7	-	114	1	68	10	-	-	1	524
Dania	252	-	922	16	99	1 657	185	-	261	1 813
Estonia	289	5	470	6	-	309	33	29	-	1 097
Finlandia	204	-	595	4	396	1 194	47	4	47	1 843
Francja	1 451	23	2 475	192	40	5 699	227	149	510	8 590
Grecja	28	7	194	6	-	76	2	-	91	342
Hiszpania	120	-	687	18	334	885	47	2	21	4 701
Irlandia	135	-	476	27	2	488	20	20	18	2 582
Islandia	-	-	22	-	96	47	-	-	-	72
Lichtenstein	-	-	-	-	124	2	-	-	4	5
Litwa	581	140	1 552	49	-	1 682	190	116	77	8 421
Luksemburg	11	-	27	4	11	26	-	-	1	112
Łotwa	72	-	474	-	112	440	8	37	-	5 580
Macedonia	9	-	7	-	66	-	-	-	-	63
Niderlandy	702	4	1 462	48	702	9 397	517	3	103	3 159
Niemcy	51 674	640	24 172	1 003	99	38 166	6 361	199	66 242	38 257
Portugalia	89	-	134	12	89	149	-	-	12	824
Republika Czeska	911	161	1 284	116	-	2 779	502	669	230	4 109
Rumunia	57	-	417	9	2	101	4	4	5	1 234
Słowacja	313	-	1 091	35	34	233	36	336	27	3 572
Słowenia	43	5	262	2	372	141	-	-	-	635
Szwajcaria	86	-	298	69	86	592	52	-	47	679
Szwecja	1 120	41	86	43	1 120	1 704	209	9	1 205	6 626
Węgry	1 403	-	1217	14	4	801	44	172	97	5 161
Wielka Brytania	601	20	2 761	137	768	2 054	108	159	360	8 638
Włochy	426	-	1 938	64	229	4 397	124	60	459	5 667

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS <http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xchg/gus> (data odczytu: 09.05.2010)

Powyższe dane pokazują liczbę turystów korzystających z obiektów zbiorowego zakwaterowania według rodzajów obiektów i wybranych krajów. W danych tych wyszczególniono również turystów z Bośni i Hercegowiny. Turyści ci, przyjeżdżając do Polski najchętniej zatrzymują się w hotelach (828 tur.), motelach (689 tur.) oraz innych obiektach hotelowych (48 tur.). Taka sama liczba Bośniaków wybrała też zakwaterowanie w ośrodkach czasowych oraz domków turystycznych. Ich liczba wyniosła 38.

Tab. 10 Zagraniczne wyjazdy turystów Polskich według odwiedzanych krajów [w mln]

<i>* Poniżej 0,05 mln.</i>	Lato 2008	Lato 2009
Razem wyjazdów turystycznych	1,85	2,15
Niemcy	0,4	0,3
Chorwacja	0,25	0,25
Austria	0,05	0,15
Czechy	0,05	0,15
Francja	0,1	0,15
Grecja	0,1	0,1
Hiszpania	0,1	0,1
Holandia	0,05	0,1
Rosja	*	0,1
Słowacja	0,15	0,1
Słowenia	*	0,1
Szwecja	*	0,1
Turcja	0,05	0,1
Wielka Brytania	0,1	0,1
Białoruś	*	0,05
Bośnia i Hercegowina	*	0,05
Bułgaria	0,05	0,05
Dania	*	0,05
Egipt	0,15	0,05

Litwa	0,1	0,05
Węgry	0,05	0,05
Włochy	0,1	0,05
Belgia	0,05	*
Ukraina	0,05	*
Inne	0,05	0,05

Źródło: Instytut Turystyki , www.intur.pl (data odczytu: 09.05.2010 r.)

W miesiącach letnich 2008 roku do Bośni i Hercegowiny wyjechało poniżej 0,05 mln polskich turystów. Natomiast rok później liczba ta wzrosła do 0,05 mln. W wyjazdach tych odnotowuje się więc tendencję wzrostową. Podobną sytuację zauważyć można przy wyjazdach Polaków do Danii i na Białoruś. Natomiast najliczniej odwiedzanym krajem w tym czasie były Niemcy.

Tab. 11 Przyjazdy turystów z Polski do Bośni i Hercegowiny w latach 2001-2002 [w tys.]

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Ogół	185.963	214.640	228.378	258.430	273.912	294.541	347.320	354.773
Krajowi	95.877	110.555	111.899	121.610	115.983	117.235	138.313	142.024
Zagraniczni	90.086	104.085	116.479	136.820	157.929	177.306	209.007	212.749

Polska	1.781	4.567	2.945	2.777	4.426	6.922	9.367	11.398
---------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	---------------

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Statistical Yearbook 2009,
<http://www.fzs.ba/Eng/index.htm> (data odczytu: 25.05.2010)

Na podstawie powyższych danych stwierdzić można, że do Bośni i Hercegowiny przyjeżdża niski odsetek turystów z Polski. W 2001 roku ogół turystów zagranicznych, którzy przyjechali do Bośni i Hercegowiny wynosił 90.086, w 2005r. – 159.929, a trzy lata później 212.749 turystów. Natomiast liczba turystów odwiedzających ten kraj kolejno wg podanych lat wynosiła 1.781, 4.426, 11.398.

ZAKOŃCZENIE

Bośnia i Hercegowina jest krajem na terenie, którego przez długi okres czasu toczyły się wojny, uwikłanym w częste konflikty na tle etnicznym i religijnym. W dalszym ciągu, kilka lat po zakończeniu wojny domowej spotkać można wiele śladów po toczących się tam konfliktach zbrojnych. Wciąż należy uważać w odludnych miejscach, na nierozbrojone jeszcze miny, widok ostrzelanych i opuszczonych domów nie zachęca do wybrania tego kraju jako miejsca letniego wypoczynku.

Jednak obraz ten powoli ulega zmianie. Zmianie na lepsze. Powstaje coraz lepsza infrastruktura turystyczna. Rozbudowują się bazy noclegowe, ilość biur podróży wzrasta. Chociaż promocja tego regionu jest jeszcze wciąż niedostatecznie rozwinięta to liczba turystów przyjeżdżająca do tego kraju wzrasta z roku na rok. Turystów kusi piękno krajobrazu, wielokulturowość mieszkańców, oraz niezniszczone jeszcze przez turystykę masową obszary. Tutaj można odpocząć nie natykając się na tłumnie przybyłych turystów. Celem wielu wycieczek jest też turystyka pątnicza. Pielgrzymi odwiedzają Medjugorie, małe miasteczko słynące z objawień.

Mieszkańcy Bośni i Hercegowiny nie są narodem zamożnym. Wiąże się to również z ograniczoną ilością podróży krajowych, a zwłaszcza zagranicznych. Jest to zapewne jeden z powodów, dla których możliwość odnalezienia statystyk, które omawiają ten temat jest bardzo ograniczona. Bazując na posiadanych danych stwierdzić należy, że Bośnia i Hercegowina jest krajem recepcji turystycznej. Jeśli turystyka w dalszym ciągu będzie się rozwijać w tym samym kierunku, a odpowiednie organy postarają się kompletną promocję regionu, dużym prawdopodobieństwem jest, iż za kilka, bądź kilkanaście lat państwo to stanie się wymarzonej miejscem docelowym wyjazdów turystycznych.

Bibliografia

1. Kruczek Z., Europa geografia turystyczna, Wydawnictwo Proksenia, Kraków 2008
2. Fallon S., Hellander P., Oliver J., Chorwacja oraz Jugosławia, Słowenia, Macedonia, Bośnia i Hercegowina
3. National Geographic- Traveller, nr 5 maj 2010 tytuł: Bośnia i Hercegowina, tekst: Grzegorz Kapla
4. Wielki atlas świata”, Wydawnictwo Demart Sp. z o.o., Warszawa 2004
5. <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo.php?id=4573835>
6. <http://www.sarajewo.polemb.net/>
7. www.bhtourism.ba
8. <http://www.fzs.ba/Eng/index.htm>
9. www.intur.pl
10. <http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xchg/gus>
11. www.sarajewo.polemb.net

SPIS TABEL

Tab.1 Liczba turystów przyjeżdżających do Bośni i Hercegowiny w latach 2001-2008

Tab. 2 Liczba przyjazdów według kraju pochodzenia turysty w latach 2001-2008

Tab. 3 Liczba noclegów według kraju pochodzenia turysty w latach 2001-2008

Tab. 4 Średnia długość pobytu w dniach

Tab. 5 Noclegi turystów według wybranego rodzaju zakwaterowania

Tab. 6 Produkt krajowy brutto, wartość dodana brutto według rodzaju wykonywanej działalności

Tab. 7 Wpływy z turystyki w Bośni i Hercegowinie

Tab. 8 Wydatki turystyczne

Tab. 9 Turysti zagraniczni korzystający z obiektów zbiorowego zakwaterowania w Polsce

Tab. 10 Zagraniczne wyjazdy turystów Polskich według odwiedzanych regionów

Tab. 11 Przyjazdy turystów z Polski do Bośni i Hercegowiny w latach 2001-2008

SPIS RYSUNKÓW

Wyk. 1. Przyjazdy turystów według obszaru turystycznego w latach 2001-2008

Wyk. 2. Liczba noclegów według obszaru turystycznego w latach 2001-2008

Wyk. 3. Przyjazdy turystów według rodzaju zakwaterowania